

систем. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки.* 2011. №2(53). С. 42-47

7. Просторовий розвиток регіону: соціально-економічні можливості, ризики і перспективи: монографія. НАН України, Інститут регіональних досліджень. За редакцією д.е.н., проф. Шевчук Л.Т. Львів. 2011. 256 с.

ПОТРЕБА НАЦІОНАЛЬНОЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ

Лабінська Г.М.

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

Halyna.labinska@lnu.edu.ua

Потреба національної стандартизації географічних назв (ГН) в Україні давно назріла; однак процес слід інтенсифікувати з огляду на усі ті процеси, що мають місце в Україні у зв'язку з війною, дерусифікацією, деколонізацією, декомунізацією. Стандартизована назва – назва, ухвалена офіційним органом з географічних назв, як найбільш прийнята назва об'єкта із числа можливих варіантів. Такий загальносвітовий підхід забезпечить однакове усталене вживання унормованих назв географічних об'єктів у військовій справі, збереженні історичної і культурної спадщини, ЗМІ, кадастрах, міжнародному співробітництві, навігації, національній безпеці, переписах населення, природоохоронній діяльності, при проведенні науково-практичних досліджень, у статистиці, територіальному плануванні і комунальному господарстві, торгівлі, туризмі тощо.

Створений в Україні Державний реєстр географічних назв (ДРГН) вже налічує понад 105 000 назв поселень і одиниць адміністративно-територіального устрою, фізико-географічних та соціально-економічних об'єктів. Ведення Реєстру здійснюють на підставі Закону України “Про географічні назви” від 2005 р. [1]. ДРГН є автоматизованою системою обліку унормованих ГН, яка передбачає постійну актуалізацію за офіційними даними відомостей про найменування та перейменування географічних об'єктів, зміну їх

статусу, категорії, виду тощо. Наповнення електронної бази даних ГН у Державному реєстрі географічних назв здійснено за адміністративно-територіальними одиницями (АР Крим, області, райони, міста, сільські та селищні ради) на основі карти масштабу 1:100 000, сюди включено відомості про реєстраційний номер, унормовану назву географічного об'єкта, унормовану назву латиницею, вид географічного об'єкта, адміністративний статус, адміністративно-територіальну прив'язку, географічні координати [3].

ГН, включені до ДРГН, призначені до застосування органами державної влади та органам місцевого врядування, установами, організаціями, підприємствами, ЗМІ та громадянами. Використання даних ДРГН надзвичайно важливе у картографічному виробництві, при модернізації процесів укладання та коректури картографічних творів, проведенні експертизи ГН, при укладанні топонімічних глосаріїв [4].

Стандартизацію ГН формують на міжнародному і національному рівнях. З одного боку, топоніми є складовою багатьох міжнародних геоінформаційних і топонімічних об'єктів, зокрема пошукової геоінформаційної системи *Google-Earth*, проекту ООН – *SALB* (база даних адміністративного поділу і меж адміністративних одиниць другого рівня) [8]; бази даних Групи експертів ООН з географічних назв – *UNGEGN* (назви країн, столиць і великих міст (понад 100 тисяч позицій)) [7]. Конференції ООН зі стандартизації географічних назв (*UNCSGN*) проводять кожні п'ять років, а *UNGEGN*, об'єднуючи понад 400 представників із понад 100 країн світу у 24 географічних підрозділах та робочих групах, збирається у період між конференціями для контролю за виконанням резолюцій, прийнятих Конференціями, і забезпечення безперервної діяльності. Міжнародна стандартизація географічних назв передбачає: а) ухвалення відповідним уповноваженим органом певного набору стандартів або норм, наприклад, для однотипового представлення топонімів; б) приведення топоніма у відповідність із цими нормами.

З II половині XX ст. активізувалася діяльність вчених, офіційних органів щодо вивчення ГН, визнання їх історичної та культурної цінності. Так, *UNGEGN* як основоположну необхідність глобальної стандартизації географічних назв розглядає сприяння захисту локально

використовуваних назв, що відображають мови і традиції країни. Сайт організації, як комунікаційний центр, сприяє своєчасному поширенню інформації про діяльність Групи експертів ООН з географічних назв та матеріали зі стандартизації ГН [7]. Країнам світу надається можливість визначитися зі своїми власними стандартизованими назвами шляхом створення уповноважених органів влади з поширенням національно стандартизованих форм ГН через ЗМІ, атласи, веб-бази даних, топонімічні настанови тощо. Група експертів ООН з географічних назв у свою чергу сприятиме використанню цих назв на міжнародному рівні. Для кожного нелатинського алфавіту або писемності використовуватимуть єдино науково-обґрунтовану систему латинізації. У 2003 р., у прийнятій Конвенції ЮНЕСКО про збереження нематеріальної культурної спадщини, ГН розглядають як важливий елемент лінгвістичного спадку та народних традицій.

З огляду на це стає зрозумілим наскільки важливим є завдання національної стандартизації будь-якої країни з унормування, встановлення офіційної форми географічних назв та їхня державна реєстрація. Упорядкування системи ГН на національному рівні, тобто їхня стандартизація (унормування) означає підпорядкування їхнього написання відповідним нормам і правилам. Стандартизація ГН охоплює лінгвістичний, географічний та історичний аспект. Унормуванню підлягають тільки “місцеві” назви – ендоніми. *Ендонім* – назва географічного об’єкта однією з мов, що використовуються на території, де розташований об’єкт. *Екзонімами* іменують назви, присвоєні лінгвістичною спільнотою її рідною мовою географічному об’єктові, розташованому на території, де ця мова не має офіційного статусу, наприклад, у закордонній державі.

Використання унормованих географічних назв тісно корелюється з мовною політикою у країні. Її головною метою у демократичній державі є гарантування мовних прав людини. У різних країнах досягнення цієї мети детерміноване стратегічними цілями політичної стабільності у державі, її єдності та територіальної цілісності, національної безпеки та збереження конституційного ладу. Цільове спрямування мовної політики у більшості країн націлене на підтримку національної мови і культури, забезпечення їхнього домінування у

суспільному житті, у сферах освіти, управління та масової інформації. В Італії, до прикладу, анонсовано законопроект про запровадження штрафів за використання іноземних слів [2]. З іншого боку, на офіційному рівні ніде не проголошується вищість національних мов стосовно інших, а також необхідність відмови від вивчення та застосування мов міжнародного спілкування.

В Україні, в умовах тривалої двомовності, вплив названих вище детермінантів політичної стабільності у державі на сучасному етапі відчутний як ніколи. Масовий процес перейменувань ГН, у 2022 р., є запізнілою реакцією на виклики державній єдності та територіальній цілісності, національній безпеці та збереження конституційного ладу з боку агресора. Російська мова все ще зберігає комунікативну потужність в українському суспільстві через чинник вертикальної двомовності і це формує просторові відміни, увиразнені етномовним районуванням території України за авторства проф. Романа Лозинського, згідно якого виокремлено: Західну; Центральну, Сіверсько-Слобожанську; Придніпровсько-Донецьку, Південну етномовні провінції [6].

Законодавче підґрунтя мовної політики сформоване у відповідності до домінуючої у той чи інший час державної політики: Закон України *“Про географічні назви”*, від 31.05.2005; радянський Закон *“Про мови в УРСР”*, діючий до 2012 р. Постанова Кабінету Міністрів України *“Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею”*, від 27.01.2010 р.; *“Закон Ківалова-Колесніченка”*, прийнятий у 2012 р., дозволяв використання регіональної мови – мови, якою володіє понад 10% населення регіону. Закон обмежував використання державної мови навіть більше, ніж радянський і сприяв подальшій русифікації. Закон України *“Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки”*, від 09.04.2015 р.; Закон України *“Про забезпечення функціонування української мови як державної”* від 25.04.2019 р., що забезпечує домінування української мови у державному секторі та органах місцевого самоврядування; в комунальному секторі та на підприємствах усіх форм власності; в громадських та інших організаціях; в освіті та науці; в медицині; у

сфері послуг; в енергетиці про промисловості; в кіно та театрі; в медіа та на інтернет-сайтах; у діяльності війська та силових структур. Іноземні мови та мови національних меншин використовуються вільно у приватному спілкуванні; у релігійних обрядах; у сфері вивчення іноземних мов; у наукових виданнях (якщо мова йде про мови Ради Європи); у назвах і зображеннях зареєстрованих в Україні торгових марок; у культурному житті національних меншин; у роботі прикордонників, правоохоронців, медиків тощо, які мають справу з людьми, які не знають української.

Географи, лінгвісти, історики, картографи та планувальники розробляють інструменти, використовують технології, забезпечують роз'яснювальну роботу [5] та поділяють переконання, що точне та послідовне використання унормованих географічних назв, доступ до яких вільний у ДРГН, здатне привнести значні переваги у діловий документообіг, службову кореспонденцію, на картах, у друкованих виданнях, ЗМІ, у збереженні ендонімів – частини історичної і культурної спадщини України, в усталеній транслітерації українських ГН на світовому рівні, у т. ч. через кампанію “*CorrectUA*”, найвідомішим заходом якої стала промоакція: “*Kyiv – not Kiev*”, активно підтримана найбільшими світовими леговищами змінами на табло.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про географічні назви”. URL: [Про географічні назви | від 31.05.2005 № 2604-IV \(rada.gov.ua\)](#)

2. Денькович Я. Італійцям загрожує штраф до 100 000 євро за використання іноземних слів / Ярослава Денькович. URL: [Італійцям загрожує штраф до 100 000 євро за використання іноземних слів — Світ — tsn.ua](#) (дата звернення: 2.04.2023)

3. Державний реєстр географічних назв. URL: [Державний реєстр географічних назв – Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру \(land.gov.ua\)](#)

4. Дрогушевська І.Л. Науково-прикладні аспекти національної стандартизації географічних назв / І.Л. Дрогушевська // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук. 11.00.12.– географічна картографія. Київ, 2016. – 21 с.

5. *Лабінська Г.* Топоніміка України. Навчально-методичний посібник / Галина Лабінська. Львів, 2020. – 60 с. URL: <http://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/Toponimika.pdf>

6. *Лозинський Р.* Мовна ситуація в Україні (суспільно-географічний погляд). Монографія / Роман Лозинський. Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 502 с.

7. United National Group of Experts of Geographical Names. URL: [UNSD — United Nations Group of Experts on Geographical Names](#)

8. United Nations. Second Administrative Level Boundaries. Geospatial Information Section & Statistics Division Open configuration options. URL: [Home | Second Administrative Level Boundaries](#)

НОМАДОЛОГІЯ, РИЗОМА І ГЕОФІЛОСОФІЯ У ТВОРАХ Ж. ДЕЛЬОЗА ТА Ф. ГВАТТАРІ

Лозинський Р. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка,

м. Львів, Україна

roman.lozynskyu@lnu.edu.ua

Наприкінці 1980-х років у суспільних й гуманітарних науках відбувся т. зв. “просторовий переворот”. Його зумовило переосмислення провідними науковцями світу концепту “простір”, який почали розглядати не як об’єктивну реальність, а як соціально і культурно обумовлений ментальний конструкт. Простір формується діяльністю людини. У просторовому перевороті визначною була роль провідних французьких мислителів другої половини ХХ ст., зокрема А. Лефевра (концепція виробництва простору) [1] і М. Фуко (простір, знання і влада, дисциплінарні простори) [2]. Переосмислення їх праць географами зумовило появу постмодерністської географії. Не менш важливими в просторовому повороті були праці інших відомих французьких філософів – Ж. Дельоза і Ф. Гваттарі. Розроблені ними концепції номадології, ризоми і геофілософії відносяться вже до т. зв. “географії постструктуралізму” – постмодерністського підходу в географії людини, в основі якого є однойменний філософський напрям і відповідна методологія гуманітарних наук.